

Sivistysvaliokunnalle 5.5.2025

VNS 2/2025 vp

Suomen ylioppilaskuntien liiton lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029

SYL kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029 ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Yleisesti

SYL arvioi, että vuosille 2026-2029 laadittu julkisen talouden suunnitelma muuttaa julkisten talouden painopistettä voimakkaasti suuntaan, joka pitkällä tähtäimellä heikentää sukupolvien välistä tasa-arvoa, vaikeuttaa kestävästä talouskasvusta ja nakertaa perustavanlaatuisesti suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rahoitusperustaa.

Orpon hallitus on päättänyt kehysriihessään keventää ansiotulo- ja yhteisöverotusta yli miljardilla eurolla niin, että kevennykset painottuvat suurimpina korkeatuloisimpaan osaan väestöstä sekä voittoa tuottaviin yrityksiin. Kevennykset rahoitetaan julkisen talouden menoleikkauksilla sekä arvioiduilla valtiontaloudelle myönteisillä dynaamisilla vaikutuksilla. Menoleikkauksista 52,7 miljoonaa euroa pysyvää leikkausta sekä 30 miljoonaa euroa vuonna 2026, 20 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 15 miljoonaa euroa vuodesta 2028 alkaen kohdentuu korkeakoulutuksen rahoitukseen ja sitä kautta nuorten sukupolvien mahdollisuuksiin saada laadukas ja saavutettava koulutus. SYL huomauttaa, että Risto Murron kasvuriihi-työryhmä päinvastoin ehdotti osaamiseen ja koulutukseen panostamista, joten kehysriihen päätökset eivät toteuttaneet sille asetettua tehtävänantoa ja julkisesti lausuttua tavoitetta.

Orpon hallituksen puoliväliriihen päätöksistä sen sijaan jäivät puuttumaan tarvittavan mittaluokan panostukset korkeakoulujen koulutuskapasiteetin nostoon sekä opiskelijoiden etuusjärjestelmän kehittämiseen, vaikka hallitus on omassa ohjelmassaan asettanut ne tavoitteikseen.

Kokonaisuutena SYL on tyytymätön julkisen talouden suunnitelman muotoilemaan tapaan, jolla suomalaista hyvinvointivaltiota kehitetään. Sillä ei luoda tulevaisuuden yhdenvertaisen menestyksen, kasvun ja hyvinvoinnin perustaa.

Korkeakoulujen rahoitus

Valtioneuvosto on päättänyt leikata yliopistoilta ensin 35,8 miljoonaa perusrahoitusta ja tulevina vuosina korkeakoulujen perusrahoituksesta 30 miljoonaa euroa vuonna 2026, 20 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 15 miljoonaa euroa vuodesta 2028 alkaen. SYL pitää leikkauksia kohtuuttomina ja huonosti perusteltuina ajassa, jossa hallitus tavoittelee 50 % korkeakoulutusastetta nuorelle ikäluokalle sekä talouskasvua, joka tutkitusti korreloi korkean koulutusasteen kanssa.

Lisäaloituspaikkoihin hallitus on päättänyt aiemmin kerrotun 100 miljoonan euron lisärahoituksen sijasta kohdentaa 3,8 miljoonan euron pysyvän vuosittaisen lisäyksen. Lisäys ei kuitenkaan tule likimainkaan korvaamaan yliopistokoulutukseen kohdennettuja säästöjä. SYL haluaa muistuttaa, että

koulutus, mukaan lukien lisäaloituspaikat, rahoitetaan ensisijaisesti perusrahoituksella, josta hallitus on nyt leikkaamassa tuntuvaan summaan.

Lisäksi keskusteluissa toimialan ministerin kanssa on käynyt ilmi, että hallitus suunnittelee toiselta asteelta valmistuvien ilman korkeakoulupaikkaa jäävien nuorten avoimen korkeakoulun 30 opintopisteen opintosetelin rahoittamista tästä 3,8 miljoonan euron vuosittaisesta rahasummasta. Lopputuloksena aloituspaikkoihin tuskin jää merkittävää määrää rahoitusta. Esimerkiksi vuonna 2023 uusia ylioppilaita oli 26 391, ja ensimmäisenä vuonna koulutuksen ulkopuolelle jäi 65,5 % uusista ylioppilaista, eli noin 17 300 henkilöä. 30 opintopisteen opintoseteleitä 45 euron hintaan per opintopiste saisi noin 2800 kappaletta, jos koko 3,8 miljoonaa käytettäisiin opintoseteleihin. Maksuttomat avoimen opinnot nuorille ovat sinänsä hyvä päätös, mutta kannattavampaa olisi säätää Toinen reitti yliopistoon -hankkeessa määritellyt aikataulutetut avoimen väylät maksuttomiksi kaikille.

Lisäksi hallitus on linjannut aloituspaikkojen kohdentamisesta niin kutsutuille talouskasvua tukeville aloille. On epäselvää, mitä kyseiset alat ovat ja millä perusteilla ne on valikoitu. Korkea koulutustaso yleisesti korreloi talouskasvun kanssa, eikä yksittäisten alojen vaikutuksista ole tutkimustietoa. Yliopistojen autonomian piiriin kuuluu opiskelijoiden ottaminen ja opetuksesta ja tutkimuksesta päättäminen. Tutkimustiedon puuttuessa voidaan olettaa, että aloituspaikat kohdennetaan hallituksen poliittisesti suosimille aloille, mikä vaarantaa tutkimuksen ja opetuksen vapauden.

Lausuttavan sisällön ulkopuolella hallitus on lisäksi linjannut tutkinnonanto-oikeudesta avoimille korkeakouluille. SYL vastustaa esitystä ja pitää sitä vastuuttomana politiikkana. Toteutuessaan avoimen tutkinnonanto-oikeus murentaisi maksuttoman koulutuksen sellaisena kuin se on Suomessa opittu tuntemaan ja loisi maksullisen oikeuden huolella rakennettuun opiskelijavalintajärjestelmään.

T&K-rahoituksen kohdentaminen yliopistoille parlamentaarisen sopimuksen mukaisesti on hyvä asia. Leikkaukset perusrahoitukseen kuitenkin heikentävät lisäysten vaikuttavuutta. SYL haluaa muistuttaa, että T&K-rahoitusta ei voida käyttää koulutukseen. Lisäksi kilpaillun rahoituksen lisääminen edellyttää yliopistoilta entistä enemmän omien resurssien käyttöä.

Kokonaisuudessaan hallituksen toimet korkeakoulujen rahoituksen suhteen eivät ole omiaan edesauttamaan koulutusasteen nostoa tai tukemaan talouskasvua. Päätösten myötä korkeakoulutettujen määrä Suomessa joko alenee tai opiskelijoiden saaman opetuksen, tuen ja ohjauksen laatu ja vaikuttavuus heikkenee. Koulutusastetavoitteeseen päästäkseen Suomen tulisi sitoutua monivuotiseen parlamentaariseen rahoitussuunnitelmaan.

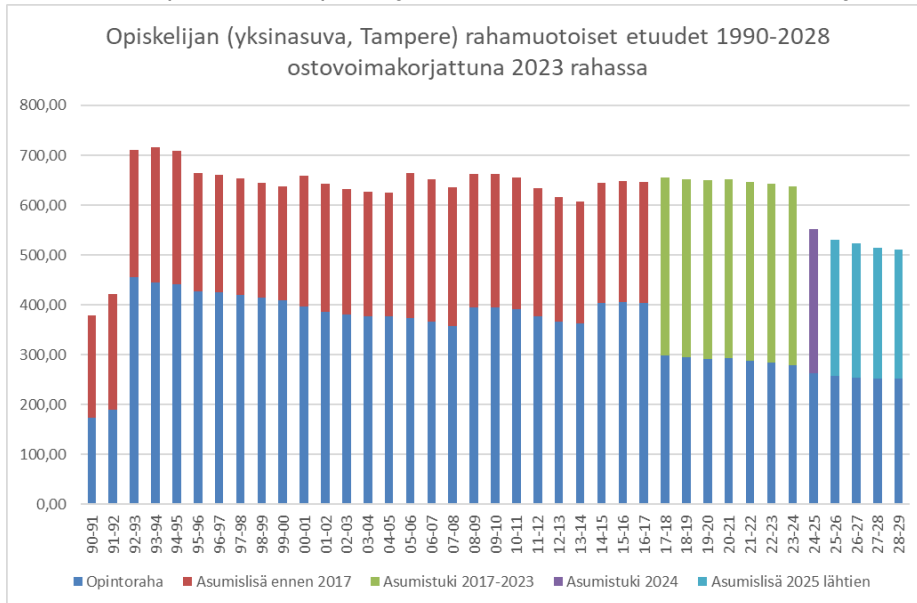
Opiskelijoiden etuuksien kehitys ja opintotuen kokonaisuudistus

Orpon hallituksen ohjelman mukaan puoliväliriihessä oli määrä päättää opintotuen kokonaisuudistuksen toteutuksesta ja tarkastella opintotuen tulo rajojen tasoa. Kumpakaakaan näistä riiehen osoitetuista päätöksistä ei julkisten tai nyt lausuttavana olevan julkisen talouden suunnitelman mukaan tehty.

SYL toivoo, että opintotuen kokonaisuudistuksen toteutukseen kohdennetaan lisärahoitusta, että uudistuksella voidaan vaikuttavasti korjata järjestelmän epäkohtia ja parantaa korkeakouluopiskelijoiden päätoimisen opiskelun mahdollisuuksia sekä toimeentuloa. Opintotuen tulo rajat ovat SYLin sekä opintotuen kokonaisuudistusta valmistelleen työryhmän arvion mukaan nyt sopivalla tasolla.

SYL esittää vakavan huolen opiskelijoiden etuuksien tulevaisuuden kehityssuunnasta. Orpon hallituksen toteuttamat toimet ovat leikkaamassa päätoimisen opiskelijan rahamuotoisia etuuksia joissain tilanteissa lähes kolmanneksella. Etuustaso tulee todennäköisesti laskemaan Pohjoismaiden heikoimmaksi ja selkeästi matalimmalle tasolle vuoden 1992 opintotuki uudistuksen jälkeen (Kuvio 1).

Kuvio 1: Tamperelaisen opiskelijan rahamuotoisten etuuksien kehitys 1990-2028

Seurauksena opiskelijoiden heikentyneestä etuustasosta opintolainaan turvautumien tulee todennäköisesti lisääntymään entisestään. Opintolainakanta on tällä hetkellä kasvanut noin nelinkertaiseksi reilun kymmenen vuoden takaiseen verrattuna. Vastavalmistuneiden maisterien lainamäärät ovat nousseet alle 10 000 eurosta 24 714 euroon vuonna 2024. Nyt päätettyjen ja päätettävänä olevien toimien myötä velkaantumispaine tulee todennäköisesti entisestään lisääntymään ja mahdollisesti 30 000 tai 40 000 euron opintolainat tulevat olemaan tulevaisuudessa tyypillisiä. Tällaiset velkamäärät tulevat vaikuttamaan kielteisesti nuorten aikuisten elämänpäätöksiin, kuten mahdollisuuksiin ostaa asuntoa tai perustaa perhettä. Myös opintolainaan liittyvät velkaongelmat sekä valtion maksettavaksi tulevien takausvastuunojen kustannukset ovat kasvamassa voimakkaasti.

Lisätietoja

Sakari Tuomisto, sosiaalipolitiikan asiantuntija (toimeentulo ja asuminen)
sakari.tuomisto@syl.fi, 040 687 6353

Heidi Rättyä, koulutuspolitiikan asiantuntija (koulutuksen rahoitus ja rakenteet)
heidi.rattya@syl.fi, 041 515 2231